

Відгук
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Кібенко Катерини Андріївни
на тему «Напрями підвищення ефективності виробничої діяльності малих
форм в аграрному секторі економіки»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»

Відгук підготовлено на підставі вивчення рукопису дисертаційного дослідження та опублікованих наукових праць здобувача.

Актуальність теми дисертації обумовлена посиленням значущості малих форм вітчизняного аграрного виробництва в економічному та соціальному аспектах. За сучасних умов саме особисті селянські та фермерські господарства являють собою не тільки важливий фактор, який визначає стан та характер подальшого розвитку низки сегментів ринку аграрної сировини. Окрім впливу на рівень продовольчої безпеки в Україні представники даної групи аграріїв виконують важливу селоформуючу та селозберігаючу функцію, забезпечуючи існування сільських громад в соціальному, економічному та адміністративному плані. В даному аспекті набуває особливої значущості розробка напрямів підвищення рівня ефективності функціонування малих форм аграрного виробництва та відповідна оптимізація теоретико-методичного забезпечення.

Дисертаційну роботу виконано в межах програми наукових досліджень Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного за темою: «Розробка методики оцінки експортного потенціалу АПК регіону» (номер державної реєстрації 0111U002737). В межах зазначеної теми автором розглянуто науково-методичні засади організації виробництва сільськогосподарської продукції в системі малого аграрного виробництва.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна та академічна
добросовісність.

За результатами проведеного аналізу Дисертаційної роботи Кібенко К.А. зроблено висновок, що отримані автором наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо обґрунтованими, поставлена мета досягнута, а сформульовані завдання виконано у повному обсязі. Висновки дисертації є логічно побудованими, а їхній зміст у повній мірі відповідає структурі

проведеного дослідження. Використані у дисертації наукові методи відповідають сучасному рівню наукових досліджень, в результаті чого отримані результати характеризуються науковою новизною, практичною цінністю, що підтверджується довідками про впровадження.

Текст дисертації представлено структурно пов'язаними між собою трьома розділами, які характеризуються логічною послідовністю викладання матеріалу та аргументованістю основних положень.

В розділі 1 «Теоретико-методичні засади функціонування малих форм аграрного виробництва» виділено основні особливості функціонування малих форм вітчизняного аграрного виробництва: обумовлені економічною природою малого аграрного підприємництва; обумовлені сучасним станом та тенденціями розвитку вітчизняної аграрної галузі; обумовлені сучасними соціально-економічними процесами в системі сільських територій (стор.21-22), обґрунтовано необхідність диференційованого підходу при оцінці результатів функціонування різних типів селянських господарств, а також при обґрунтуванні рекомендації щодо підвищення ефективності їхньої подальшої діяльності (стор.36), виділено основні соціальні критерії диференціації селянської родини: етап розвитку, загальний рівень потреб та ступінь їхнього задоволення, обрана стратегія розвитку (стор.43-44), виділено внутрішні та зовнішні фактори, які визначають характер та перспективи розвитку селянської родини (стор.46-47).

В розділі 2 «Сучасний стан та ефективність підприємництва в малих формах аграрного виробництва» виявлено, що малі форми господарювання практично всіх кластерів мають спадну віддачу від масштабів виробництва, за рахунок чого підвищене трудове навантаження селян та зменшення їхнього фонду вільного часу формує від'ємний показник еластичності по фактору праці (стор. 89-90), доведено, що фермерські господарства Запорізької області мають потенційні переваги над сільськогосподарським підприємствами в плані формування структури виробничого портфеля та її впливу на інвестиційну активність товаровиробників (стор. 108-109), встановлено тісний зв'язок між результатами виробництва високорентабельних культур та ефективністю функціонування фермерства регіону, а саме на 94,5% ефективність функціонування фермерських господарств залежить від результатів виробництва зернових культур та соняшника (стор. 109-110), доведено, що мотиватором, який спонукає селян до

ринкових відносин, є показник загального рівня доходу, при цьому низький рівень матеріальної забезпеченості селян зумовлює натуральний тип господарювання, а, отже, мінімізацію стосунків з ринком (стор.134).

В розділі 3 «Перспективи ефективного розвитку підприємництва в малих формах аграрного виробництва» встановлено, що ефективний розвиток підприємництва в особистих селянських та фермерських господарствах Запорізької області повинен здійснюватися на засадах оптимізації двох цільових факторів – галузевої структури виробництва та розміру малих аграрних формувань (стор. 168-169), обґрунтовано необхідність розробки та запровадження заходів щодо підвищення ефективності діяльності суб'єктів малого аграрного виробництва в галузі скотарства, зокрема запропоновано проект будівництва сімейної ферми з виробництва молока та доведено ефективність його практичної реалізації (стор. 176-177), доведено, що оптимальною стратегією розвитку діяльності малих форм господарювання в рамках кооперативу є обрання параметрів «кривої контрактів», за рахунок чого досягається підвищення рівня ефективності кооперативного утворення та підвищується рівень доходів його членів (стор.206).

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації.

Основні положення дисертації викладено у 15 працях, з них 7 статей у вітчизняних наукових фахових наукових виданнях (у т.ч. 7 статей опубліковано у виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз), 7 тез доповідей на науково-практичних конференціях та 1 наукова стаття у закордонному виданні. Загальний обсяг опублікованих праць складає 3,6 друкованих аркушів, з них особисто автору належить 2,7 друкованих аркушів. Положення дисертації, які розкривають її наукову новизну, висвітлені у публікаціях у фахових виданнях, а також пройшли апробацію на наукових конференціях. Повнота викладення результатів дисертаційної роботи Кібенко К.А. відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019р., а її автор Кібенко Катерина Андріївна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Новизна наукових положень дисертації

У дисертаційній роботі сформульовано та обґрунтовано низку наукових положень, які містять наукову новизну, зокрема:

- удосконалено класифікацію суб'єктів аграрного виробництва, яка, на відміну від існуючих, передбачає більш детальне визначення специфіки діяльності кожної з груп, а саме: дрібнотоварне господарство, селянське господарство, товарне господарство селянського типу та мале приватне підприємство. Дана диференціація дозволяє точніше аналізувати стан, особливості економічної діяльності, а також оцінювати перспективи подальшого розвитку в системі малого аграрного виробництва (стор.32-33);

- удосконалено методичні підходи при оцінці результатів функціонування різних типів селянських господарств, а також при обґрунтуванні рекомендації щодо підвищення ефективності їхньої подальшої діяльності, зокрема запропонована диференціація аграріїв за наступними критеріями: статусність, рівень товарності, вплив результатів на сімейний бюджет. На відміну від існуючих наукових підходів, дана методика дозволяє точніше визначати соціально-економічну сутність конкретного господарства, розробляти практичні заходи щодо підвищення рівня ефективності його подальшого функціонування (стор.40-43);

- дістали подальший розвиток питання застосування закордонного досвіду ефективного розвитку малих форм аграрного виробництва. А саме: специфічність диференціації суб'єктів малого аграрного виробництва в системі національної економіки, низький рівень інституціоналізації суб'єктів аграрного виробництва сімейного типу, а також відсутність з боку держави стратегічного бачення їхньої ролі як селоформуєчого та селоутворюючого фактора стають на заваді ефективної реалізації світової практики стимулювання розвитку малих аграрних формувань (стор. 54-55);

- дістали подальший розвиток концептуальні засади забезпечення ефективного розвитку малих форм аграрного виробництва, які передбачають стимулювання активної інтеграції аграріїв в систему економічних та соціальних відносин на селі. В основі державної політики забезпечення ефективного функціонування малих форм аграрного виробництва закладені принципи

соціальної відповідальності та інституційної економіки, що відповідає загальносвітовим трендам в даній сфері (стор.71-72);

- дістали подальший розвиток наукові підходи щодо вивчення сучасного стану сільськогосподарського виробництва в малих формах господарювання, визначення зовнішніх та внутрішніх факторів, що обумовлюють рівень його ефективності. А саме вказується на взаємозв'язок регіонального розміщення господарств та рівень інтенсивності виробничої діяльності, а також зазначається роль доходу родини як внутрішнього мотиватора (стор.86-87);

- дістали подальший розвиток наукові підходи щодо дослідження впливу організаційно-економічних факторів на рівень ефективності малих форм аграрного виробництва, зокрема встановлено, що найважливішими чинниками ефективності функціонування фермерських господарств у різних районах Запорізької області є фактори організаційного та соціального ефекту (стор. 118-119);

- дістали подальший розвиток наукові підходи щодо дослідження особливостей функціонування суб'єктів малого аграрного бізнесу як складової аграрного сектору з урахуванням специфіки використання наявної ресурсної бази. А саме, обґрунтовано потенціальні можливості розвитку малих аграрних формувань за рахунок контролю ринкових ніш аграрної сировини та більшої ефективності використання ресурсного потенціалу (стор.123-124);

- дістали подальший розвиток наукові підходи щодо оцінки рівня ефективності сільськогосподарського виробництва в системі сільських домогосподарств. Ступінь результативності економічної діяльності в даному сегменті аграрного виробництва обумовлюється характером використання інноваційних техніко-технологічних методів, а також товарним вектором господарювання (стор.136-140);

- дістали подальший розвиток наукові підходи до моделювання економічної діяльності малих форм аграрного виробництва. На підставі результатів когнітивного моделювання обґрунтовано наступні напрямки забезпечення ефективного функціонування даної групи аграріїв: розвиток обслуговуючої кооперації, активне запровадження інноваційних технологій та державна підтримка (стор. 168-169);

- дістали подальший розвиток напрями підвищення рівня ефективності виробництва молока в малих формах аграрного виробництва за умов забезпечення належного рівня доходів членів аграрних формувань та конкурентоспроможної економічної діяльності. Практична реалізація запропонованих заходів дозволить суттєво підвищити рівень соціально-економічної ефективності діяльності малих аграрних формувань (стор.176-178);

- дістали подальший розвиток напрями розвитку малих форм аграрного виробництва на засадах обслуговуючої кооперації. Запропонована стратегія кооперативного будівництва передбачає створення власного інфраструктурного забезпечення, що дозволяє оптимізувати процес ціноутворення на власну продукцію, а також збільшити обсяги грошових надходжень від реалізації (стор.204-206).

Дискусійні положення та недоліки дисертації

Водночас, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Кібенко Катерини Андріївни, слід вказати на наявність певних положень, які мають дискусійний характер, зокрема:

1. Презентуючи класифікацію малих форм аграрного виробництва (стор.31-33), доцільно було б детальніше зупинитися на соціальному аспекті функціонування кожної з підгруп. В цьому аспекті бажано було розглянути соціальний ефект від діяльності як в масштабі конкретної родини, так і на рівні сільської громади.

2. Наведені автором у підпункті 1.3 приклади державної політики сприяння розвитку малих форм аграрного виробництва, на нашу думку, мають спиратися більшою мірою на європейський досвід вирішення даної проблеми.

3. У підпункті 2.3 автору доцільно було провести порівняльний аналіз конкурентоспроможності функціонування малих форм аграрного виробництва у відповідності до запропонованої ним класифікації.

4. Аналізуючи перспективи розвитку тваринництва в системі малих форм аграрного виробництва (підпункт 3.2) доцільно було б розглянути також моделі організації птахівницьких та свинарських господарств.

5. Наведена автором у підпункті 3.3 інформація щодо розвитку малих форм аграрного виробництва на засадах кооперації відображає лише діяльність

збутового кооперативу. На нашу думку, доцільно було б розглянути також інші кооперативні моделі консолідації малих формувань, зокрема кредитні спілки.

Однак зазначені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційної роботи Кібенко Катерини Андріївни і не принижують її методичної та науково-практичної цінності.

Загальний висновок

Дисертаційна робота на тему «Напрями підвищення ефективності виробничої діяльності малих форм в аграрному секторі економіки» є завершеним самостійно виконаним, логічно побудованим науковим дослідженням. За своїм змістом, структурою та оформлення дисертаційна робота відповідає заявленій науковій спеціальності 051 «Економіка» та вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019р., а її автор Кібенко Катерина Андріївна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку
і оподаткування
Білоцерківського національного
аграрного університету

«Підпис затверджую»
Начальник ВК БНАУ

І.В. Свиноус

Д.В. Ромасишин